



Role of cultural heritage conservation for reaching the sustainable development goals (SDGs): An interdisciplinary approach

Şebnem Hoşkara^{1*}, Angela Lombardi², Sedef Doğaner²

¹Eastern Mediterranean University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Famagusta, North Cyprus, Mersin 10, Turkey

²University of Texas at San Antonio, College of Architecture, Construction and Planning, Department of Architecture, Texas, USA

Highlights:

- IDominant relation between SDG9 and cultural heritage
- A strong collaboration among various disciplines and CHC&M for SDGs
- Innovative strategies and policiess of heritage.

Keywords:

- SDGs
- Cultural heritage
- Conservation
- Management
- Kin disciplines

Article Info:

Research Article
Received: 30.09.2020
Accepted: 21.03.2021

DOI:

10.17341/gazimmfd.800950

Acknowledgement:

We acknowledge the inspration of graduate students of Fall 2019-20, Angela Hartsell and Chawan Osman M. Rasheed, enrolled in the elective course UDES512 Urban Design and Sustainability, at Department of Architecture, at EMU.

Correspondence:

Author: Şebnem Hoşkara
e-mail:
sebnem.hoskara@emu.edu.tr
phone: +90 392 630 2588

Graphical/Tabular Abstract

The relationship between cultural heritage and sustainable development has been on the agenda of many related stakeholders for many years. Thus, cultural heritage was introduced into the sustainable development agenda in September 2015, being emphasized within the Sustainable Development Goals (SDGs) adopted by the United Nations (UN). Believing in this relationship, this paper focuses on capacities and limitations of various disciplines in reaching SDGs through cultural heritage conservation and management (CHC&M).

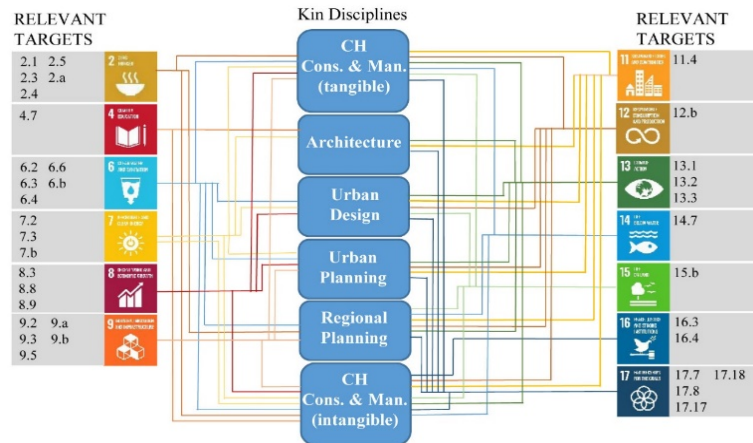


Figure A. Interlinkages and synergies of kin disciplines and SDGs

Purpose: The paper argues that we need innovative and transformative strategies and policies for the conservation and management of cultural heritage to be able to reach UN Sustainable Development Goals (SDGs).

Theory and Methods:

This requires a strong collaboration among various disciplines, primarily architecture, urban design, urban and regional planning – kin disciplines - as well as economics, geography, demography, and urban sociology. The research presented in this paper is based on a thorough literature review on sustainable development, SDGs, cultural heritage, and conservation and management of cultural heritage with an aim to put forward an interdisciplinary approach for CHC&M which will then lead to reaching SDGs.

Results:

With this aim in mind, the research identifies the actual one to-one relationship between SDGs and CHC&M, while emphasizing the role of each kin discipline on CHC&M and sustainable development through a critical analysis.

Conclusion:

Cultural heritage has recently advanced and broadened the categories and natures of resources to be preserved, the analysis implemented in this article shows - for each goal – the ‘interlinkages’ between kin disciplines and cultural heritage conservation and management to help achieving effectively SDGs.



Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmada kültürel mirasın korunması ve yönetiminin rolü: Disiplinlerarası bir yaklaşım

Şebnem Hoşkara^{1*}, Angela Lombardi², Sedef Doğaner²

¹Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs, Mersin 10, Türkiye

²San Antonio Teksas Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Planlama Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Teksas, ABD

Ö N E Ç İ K A N L A R

- SKA9 ile kültürel miras arasındaki belirgin ilişki
- BM SKA'ları için KMK&Y ile çeşitli disiplinler arasında güçlü işbirliği
- Yenilikçi ve dönüştürücü stratejiler ve politikalar

Makale Bilgileri

Araştırma Makalesi
Geliş: 30.09.2020
Kabul: 21.03.2021

DOI:

10.17341/gazimmfd.800950

Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilir kalkınma amaçları,
kültürel miras,
kültürel mirasın korunması ve yönetimi,
disiplinlerarası çalışma

ÖZ

Kültürel miras ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki, uzun yıllardır birçok ilgili paydaşın gündeminde yer almaktadır. Kültürel miras, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından benimsenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) kapsamında vurgulanarak Eylül 2015'te sürdürülebilir kalkınma gündemine dahil edilmiştir. Söz konusu ilişkiye inanarak, bu makalede sunulan çalışma, kültürel miras koruma ve yönetimi (KMK&Y) yoluyla SKA'ları gerçekleştirmek amacıyla çeşitli disiplinlerin kapasitelerine ve sınırlamalarına odaklanmaktadır. Bu çalışma, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirebilmek amacıyla kültürel mirasın korunması ve yönetimi için yenilikçi ve dönüştürücü stratejilere ve politikalara ihtiyacımız olduğunu savunmaktadır. Başta mimarlık, kentsel tasarım, kentsel ve bölgesel planlama - ortak disiplinler olmak üzere çeşitli disiplinlerle birlikte ekonomi, coğrafya, demografi ve kent sosyolojisi arasında güçlü bir işbirliği gerekmektedir. Bu makale sürdürülebilir kalkınma amaçları ile kültürel miras ve kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile ilgili kapsamlı bir literatür taramasına dayanmaktadır; ardından sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik kültürel miras koruma ve yönetimi için disiplinler arası bir yaklaşım ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışma, SKA'ları ile KMK&Y arasındaki bire bir ilişkiyi tespit etmekte ve her bir ortak disiplininin KMK&Y ve sürdürülebilir kalkınma üzerindeki rolünü eleştirel analiz yoluyla vurgulamaktadır.

Role of cultural heritage conservation for reaching the sustainable development goals (SDGs): An interdisciplinary approach

H I G H L I G H T S

- Dominant relation between SDG9 and cultural heritage
- A strong collaboration among various disciplines and CHC&M for SDGs
- Innovative strategies and policies

Article Info

Research Article
Received: 30.09.2020
Accepted: 21.03.2021

DOI:

10.17341/gazimmfd.800950

Keywords:

SDGs,
cultural heritage,
conservation,
management, kin disciplines

ABSTRACT

The relationship between cultural heritage and sustainable development has been on the agenda of many related stakeholders for many years. Thus, cultural heritage was introduced into the sustainable development agenda in September 2015, being emphasized within the Sustainable Development Goals (SDGs) adopted by the United Nations (UN). Believing in this relationship, this paper focuses on capacities and limitations of various disciplines in reaching SDGs through cultural heritage conservation and management (CHC&M). The paper argues that we need innovative and transformative strategies and policies for the conservation and management of cultural heritage to be able to reach UN Sustainable Development Goals (SDGs). This requires a strong collaboration among various disciplines, primarily architecture, urban design, urban and regional planning – kin disciplines - as well as economics, geography, demography, and urban sociology. The research presented in this paper is based on a thorough literature review on sustainable development, SDGs, cultural heritage, and conservation and management of cultural heritage with an aim to put forward an interdisciplinary approach for CHC&M which will then lead to reaching SDGs. With this aim in mind, the research identifies the actual one to-one relationship between SDGs and CHC&M, while emphasizing the role of each kin discipline on CHC&M and sustainable development through a critical analysis.

*Sorumlu Yazar/Yazarlar / Corresponding Author/Authors : *sebnem.hoskara@emu.edu.tr, angela.lombardi@utsa.edu, sedef.doganer@utsa.edu / Tel: +90 392 630 2588

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Kültürel miras, tarihi ve sembolik, sanatsal ve estetik, etnolojik ve antropolojik, bilimsel ve sosyal önemi içeren çeşitli değerleri barındıran yerleşim yerleri ve topluluklarla ilişkilidir [1]. Kültürel miras kavramı, kısmen UNESCO ve ICOMOS tarafından ortaya konulan araçlara bağlı olarak, son yıllarda önemli ölçüde gelişmiştir; ilk anlamından farklı olarak koruma kavramı, artık sadece tekil anıtsal yapıları değil somut ve somut olmayan pek çok başka değeri de kapsamaktadır. Bir başka deyişle bugün kültürel miras kavramı içinde; kentsel alanlarda hem bireysel hem de grup halinde değerlendirilen "minör mimari" ve yerel yapılar [2], insanlar ve doğal çevre arasındaki uzun ve yakın ilişkiyi ifade eden, doğa ve insanlığın birleşik eserlerinden oluşan "kültürel peyzajlar (*cultural landscapes*)" [3] ve kentlerin maddi mirasının kentsel toplulukların somut olmayan mirasıyla ilişkili olduğu "tarihi kentsel peyzajlar (*historic urban landscapes*)" [4] yer almaktadır. Kültürel mirasın kavramsal çerçevesi, bu somut değerlerin yanı sıra, sözlü gelenekler, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, bilgi, ritüeller ve festival etkinlikleri, vb. UNESCO'nun 2003 Anlaşması tarafından resmi olarak korunan 'soyut kültürel mirası' da içerecek şekilde gelişmiştir. Bunlara ek olarak, kültürel miras, insanlık için 'olağanüstü evrensel değerleri' barındırabilir - ve UNESCO Dünya Mirası olarak bu şekilde listelenebilir – ancak ulusal, bölgesel veya yerel de olabilir [5]. Bu nedenle, benzersiz kültürel önemi ve hayati toplulukları ile kentsel ve/veya kırsal yerleşimler, sürdürülebilir kalkınmanın dört boyutunu - *çevresel sürdürülebilirlik, kapsayıcı sosyal kalkınma, kapsayıcı ekonomik kalkınma ve kültürel canlılık* - güçlendirmek maksadıyla korunmalı ve muhafaza edilmelidir [6]. Belirtildiği gibi, "... *şimdiki ve gelecek nesiller için gerçek değerine ek olarak, Dünya Mirası - ve genel olarak miras - çeşitli boyutları kapsamında sürdürülebilir kalkınmaya önemli bir araçsal katkı sağlayabilir*" [7].

Böylelikle, kültürel miras ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki, Birleşmiş Milletler ve diğer birçok ilgili paydaşın uzun yıllardır gündeminde olmuştur ve bu ilişki, 2012 yılında Dünya Mirası Sözleşmesi'nin 40. yıldönümünde, "Dünya Mirası ve Sürdürülebilir Kalkınma: Yerel Toplulukların Rolü" ve bir yıl sonra, UNESCO tarafından Hangzhou'da (Çin) düzenlenen "Kültür: Sürdürülebilir Kalkınmanın Anahtarı" 2013 Uluslararası Kongresi için seçilen temalarla daha da vurgulanmıştır. Özellikle "Kültür: Sürdürülebilir Kalkınmanın Anahtarı" 2013 Uluslararası Kongresi'nde kültürel miras ve kültürel mirasın sürdürülebilir kalkınmaya katkısı yenilikçi anahtar unsurlar olmuştur. Sonrasında kültürel miras, sürdürülebilir kalkınma gündemi içine alınarak, Eylül 2015'te Birleşmiş Milletler (BM) tarafından benimsenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na dahil edilmiş ve önemi onaylanmıştır.

BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'ları), 193 Birleşmiş Milletler Üye Devletinin tümünün 2030 yılına kadar ulaşmayı kabul ettiği 17 amaç ve 169 alt hedeften

oluşmaktadır. SKA'nın hepsi uzun vadeli müzakereler sonucunda belirlenmiş, farklı öncelikleri ve farklı kalkınma seviyelerini tanıyan tüm ülkeler tarafından benimsenmiştir. SKA'lar, yoksul, zengin ve orta gelir ayrımı olmaksızın tüm ülkelerin, çevreyi korurken refahı teşvik etme çağrısı ve eylemidir. Küresel Hedefler (*Global Goals*) olarak da bilinen bu hedefler, dünyanın 2015 yılına kadar ulaşmayı taahhüt ettiği sekiz yoksullukla mücadele hedefi olan Binyıl Kalkınma Hedefleri'ni (*Millennium Development Goals*) temel almaktadır. SKA, Yeni Kentsel Gündem (*New Urban Agenda*) çağrısında bulunmakta ve herkes için daha iyi bir dünya elde etmek için ele alınması gereken zorlukları belirlemektedir. Hedefler, yoksulluk, eşitsizlik, iklim, çevresel bozulma, refah, barış ve adaletle ilgili olanlar da dahil olmak üzere, 'birlikte karşılaştığımız' küresel sorunları ele almaktadır. Yeni Kentsel Gündem, "Kültür ve kültürel mirasın kentsel gelişim planlarına ve politikalarına olumlu entegrasyonunu, Gündem 2030/SKA bağlamında miras yoluyla kentsel alanların sürdürülebilirliğini artırmanın bir yolu olarak" savunmaktadır [8]. Bu, kültürel mirasın SKA'ları ile doğrudan ilişkisini göstermektedir.

Ayrıca, kültürel miras ve sürdürülebilir kalkınma ayrı ayrı ve/veya birlikte ele alındığında, her ikisinin de yapı ve doğal çevre ile ilgili disiplinlerden ayrılamaz olduğu iddia edilebilir. Dolayısıyla, kültürel miras koruma ve yönetiminin, bölgesel planlama, kentsel planlama, kentsel tasarım ve mimarlıkla birlikte, doğal ve yapı çevrelerin planlama, tasarım ve geleceğine yönelik beş ana disiplini oluşturduğu söylenebilir. Bu beş ana disiplinin hepsi, yaklaşım ve etki açısından disiplinler arasıdır, ancak ürünlerinde büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bu disiplinlerdeki profesyoneller, bir yönerge olmasa da, çabalarında çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel konuları dikkate alma sorumluluğuna sahiptir. Bu nedenle, bu disiplinler, sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilir ve özellikle 2015 yılında BM tarafından belirlenen sürdürülebilir kalkınma amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olabilirler. Birleşmiş Milletler'in 17 amacı ve 169 entegre hedefi, "*insanlık ve gezegen için kritik öneme sahip alanlarda ... eylemi teşvik etme*" gündeminin bir parçasıdır [9]. Ortak disiplin uzmanları, yani mimarlar, kentsel tasarımcılar, şehir ve bölge planları ve kültürel miras yöneticileri, bu hedeflere ulaşmak için çalışmalarını düzenleyebilir ve bu hedefleri bir şekilde karşılamak için ilgili disiplinlerini yeniden ve birlikte şekillendirebilirler.

Bu perspektiften yola çıkarak yazarların, 24-26 Kasım 2019 tarihleri arasında, Hollanda'da Delft Teknoloji Üniversitesi (TU Delft) Mimarlık ve Yapılı Çevre Fakültesi tarafından düzenlenmiş olan *International LDE-Heritage Conference on Heritage and the Sustainable Development Goals – Miras ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Uluslararası LDE-Miras Konferansı*'nda, '*Role of Cultural Heritage Conservation for reaching the Sustainable Development Goals (SDGs): An Interdisciplinary Approach*' başlığı ile sunmuş oldukları ve bildiri kitabında yayınlanmış olan çalışmanın [10] Türkçeye çevrilip genişletilmesiyle

hazırlanan bu makale, kültürel mirasın disiplinler arası bir şekilde sürdürülebilir kalkınma amaçlarını doğrudan gerçekleştirmek için önemli bir role sahip olduğunu ve bu rolün mimarlık, kentsel tasarım, kentsel ve bölgesel planlama gibi diğer disiplinlerle etkili bir entegrasyon yoluyla vurgulanabileceğini savunmaktadır.

2. ORTAK DİSİPLİNLER VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA (KIN DISCIPLINES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT)

Planlama ve tasarımın ortak disiplinlerinden en büyük ölçeklerde yapılan bölgesel ve kentsel planlama çalışmaları, en az ayrıntıyı belirlerken en geniş konuları kapsamaktadır. İlk bakışta bölgesel ve kentsel planlama sürdürülebilir kalkınma amaçlarının, hedeflerinin ve gayelerinin en büyük yüzdesini etkileme potansiyeline sahiptir. Ortak disiplin olarak kültürel mirasın korunması ve yönetimi, geleneksel anlamda en küçük ölçekte işlenmiş, en ince ayrıntıları ele almıştır; bu nedenle sürdürülebilir kalkınma amaçlarını, hedeflerini ve gayelerini etkin bir şekilde etkileme potansiyeli sınırlıdır. Daha önceki satırlarda da belirtildiği üzere, miras felsefesinin kavramsal değişimi, anıtlar ölçeğinden, önce tarihi kent ölçeğine ve daha sonra kültürel peyzaj ve tarihi kentsel peyzaj ölçeğine kadar genişlemiştir. Kültürel mirasın yeni rolü göz önüne alındığında, miras planlaması ve kentsel koruma artık tek başına ele alınmaz noktadadır; bunun yerine sürdürülebilir kalkınma amaçlarına yönelik araçların, uygulamaların ve hedeflerin paylaşıldığı mimarlık, kentsel tasarım, kentsel ve bölgesel planlama gibi kentleşmeyle ilgili ortak disiplinlerin tüm alanlarında sektörler arası ele alınmaktadır.

Disiplin düzeyinde karşılaştırıldığında temel farklılıklar, üstlenilen projelerin ölçeği, detayı ve kapsamı ile ilgilidir. Tablo 1, tüm disiplinlerin hem doğal hem de yapılı çevrelerde kullanılabileceğini göstermektedir. Ayrıca, tüm bu disiplinler çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel koşulları etkileme potansiyeline sahiptir. Katılım ve etkinin derecesi, projenin ölçeğine göre değişmektedir.

Bu makale, kültürel mirasın korunması ve yönetimi teorilerinin ve uygulamalarının çeşitli sürdürülebilir kalkınma amaçlarını ve tanımlanmış hedefleri nasıl desteklediğini araştırmaktadır. Makale, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Gündemini uygulamak maksadıyla kentsel ve bölgesel planlama, kentsel tasarım ve mimarlığın,

kültürel miras yönetimine disiplinler arası katkılarını vurgulamaktadır. Makalenin sonuç kısmı, bu disiplinlerin uygulama ve stratejilerinin, gelecekte Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına verilen desteği – birlikte - artırmak için nasıl yeniden formüle edilebileceğini ortaya koymaktadır.

3. KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA (CONSERVATION OF CULTURAL HERITAGE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT)

Sürdürülebilir kalkınma, 1987 Brundtland Raporuna göre, "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama becerilerinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının gerçekleştirildiği" bir kalkınma biçimidir [11]. Bunu başarabilmek için kalkınma, insan ve dünya arasındaki ayrılmaz bağı göz önünde bulundurmaktadır; yapılı çevre, doğa ve insanların psiko-sosyal refahı arasında hiçbir ayrım olamaz. Sürdürülebilirlik başlangıçta üç ayrı ancak birbiriyle bağlantılı boyuta dayanıyordu - çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlar [12]. Bu nedenle sürdürülebilirlik, çevre, toplum ve ekonomi arasındaki karşılıklı bağımlı ilişkileri anlamayı ve korumayı içermekteydi. Zamanla kültürün, yaratıcılığın ve bilginin rolü üzerine uluslararası tartışmalardan ortaya çıkan daha karmaşık ve bütünsel bir vizyona dönüşmüştür. Kültür, 2002 Johannesburg Yeryüzü Zirvesi sırasında sürdürülebilir kalkınmanın dördüncü ayağı olarak tanıtılmış; zirvenin programatik belgesi olan 2004 Kültür için Gündem 21'i formüle etmiş ve ayrıca 2010 Dünya Yerel ve Bölgesel Liderler Zirvesi'nde de daha fazla tanınmıştır. Sürdürülebilirliğin kültürel anlayışının yanı sıra, temel amacı "*kültürü sürdürülebilir kalkınmanın dördüncü ayağı olarak tanıtmak*" olan politika ve programları burada oluşturmuştur.

Bu bağlamda, sosyalden politikaya ve çevreselden ekolojiye doğru bir başka kavramsal değişim de fark edilebilir. James [13]'e göre, sürdürülebilirliğin dört ayağı; nitel göstergelerle nicel göstergeleri birleştiren, sürdürülebilirliği, dayanıklılığı ve esnekliği anlamak ve değerlendirmek için bir yöntem olan "Sürdürülebilirlik Çemberleri" olarak adlandırılan yöntem içinde yeniden kurgulanmıştır. Bu yaklaşım, "özellikle şehirlerin, sürdürülebilir toplum yaratmak konusunda radikal ilerleme potansiyeline sahip" olan "ekonomik, ekolojik, politik ve kültürel olan dört sosyal alan" fikrinden yola çıkılarak, halen BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin kentsel

Tablo 1. Ortak disiplinlerin farklı düzeylerdeki uygulamaları (Ranges of application of kin disciplines)

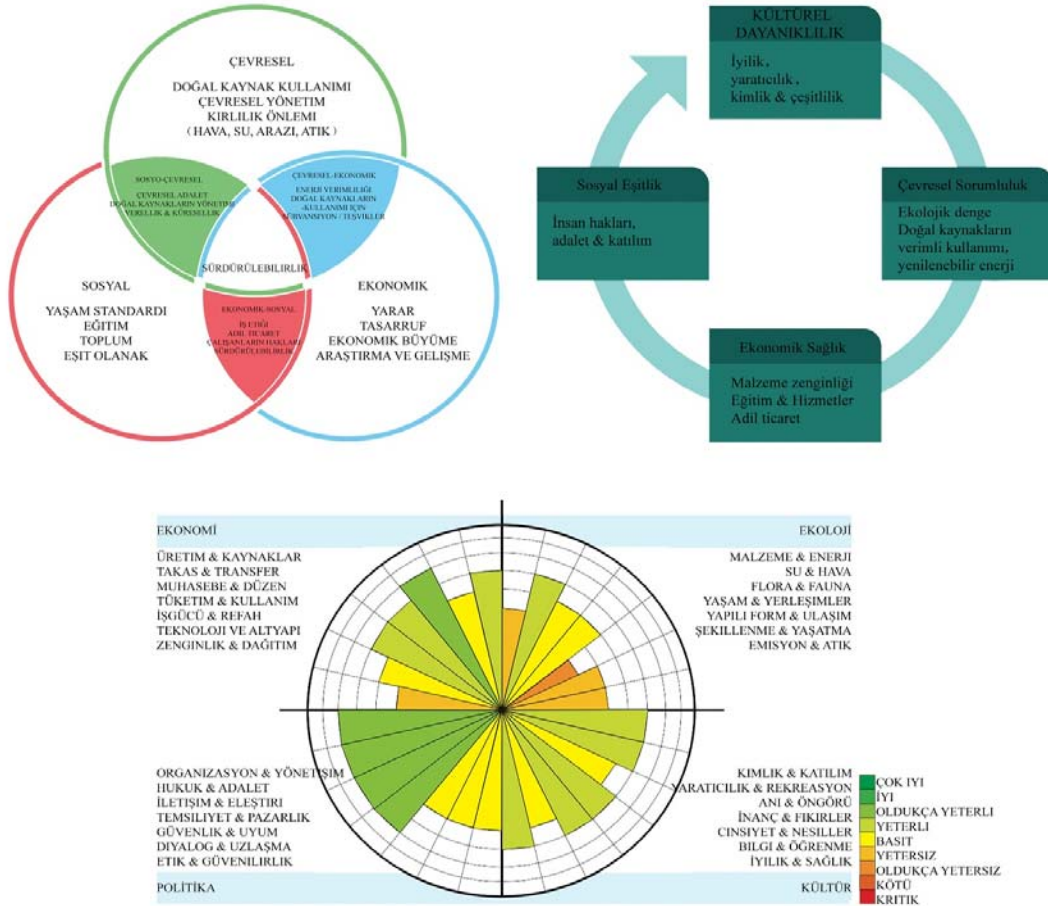
	Uygulama Alanı													
	Ölçek			Detay		Çevre Tipi				Sürdürülebilirliğin Boyutları				
	Mikro	Mezo	Makro	Dar	Geniş	Doğal	Yapılı	Limitli	Tam	Çevresel	Sosyal	Ekonomik	Kültürel	
İlgili Disiplinler	KMK&Y					•	•			•	•	•	•	
	Mimarlık					•	•			•	•	•	•	
	Kentsel					•	•			•	•	•	•	
	Tasarım					•	•			•	•	•	•	
	Kentsel					•	•			•	•	•	•	
Planlama					•	•			•	•	•	•		
Bölge					•	•			•	•	•	•		
Planlama					•	•			•	•	•	•		

bileşeni olan 'Kentler Programı' tarafından kullanılmaktadır [14]. Bu bakış açısıyla, sürdürülebilirlik kavramının evrimi, üç farklı kaynaktan uyarlanarak [15-17] Şekil 1'de sunulmaktadır.

Atalan [18], kültürel miras ve koruma kültürünün, tarihsel ve sosyal gelişim sürecinde yaratılan materyalleri ve manevi değerleri temsil eden faktörlerin tümü olarak tanımlandığını belirtmektedir. Buna göre kültürel miras, insanın doğal ve sosyal çevresinin egemenliğinin kapsamını gösteren, bir sonraki nesle aktarmak için kullanılan tüm faktörleri içermektedir. "Kültür" teriminin ilk kullanımları, kelimenin basitçe "toprağı ekinlere hazırlama eylemi" anlamına geldiği 15. yüzyılım ortalarına ait yazılı kayıtlarda ortaya çıkmıştır. 1867 tarihli bir yazılı kaynaktan, kültürün sosyal çağrışımlarından, kolektif kuruluş fikrini ve bir halkın geleneklerini aktarmayı ortaya koyduğundan bahsedilmektedir [19]. Kültür, nesilden nesile aktarılır, bu nedenle kültürlerin korunması ve muhafaza edilmesi bu aktarıma bağlıdır. Nesilden nesile yapılan bu kültür aktarımı miras olarak tanımlanır ve onu önemli kılan da budur.

Kültürel miras koruma ve yönetim genellikle mikro ölçekte uygulanır. Kültürel miras koruma yöneticileri, yapıyı veya

doğal çevrenin kültürel olarak aşılınmış öğelerine ve kültürün somut veya somut olmayan bileşenlerine odaklanır. Bu unsurlar, bir mücevher parçası kadar küçük, antik bir şehir kadar büyük, bir şarkı kadar geçici veya insanların denizle ilişkisi kadar kalıcı olabilir. Kültürel mirasın korunması, belirli bir grup veya toplum tarafından ve onlar için korunmaya değer görülen bileşenlerin bireysel öğelerinin veya topluluklarının özgün kültürleriyle ilgilidir. 1964 Venedik Deklarasyonu, münferit mimari anıtların "restorasyonundan" "kentsel korumaya" doğru, 1987 Washington Deklarasyonunda da ifade edilen, büyük bir yeniliğe işaret etmektedir. Burada, kültürel mirasın korunması, 'kentsel desenler, kamusal alanlar, doğal ve yapılı çevreler gibi korunmaya değer unsurların' mikro/mezo ölçeğinden daha geniş bir ölçeğe taşınması gerekliliğini vurgulamaktadır [6]. Sonrasında, 1992'de UNESCO, Dünya Mirası anlaşması bağlamında kültürel peyzajların korunmasını başlatmıştır. Kültürel peyzajlar, doğal çevre ile insanlık arasındaki etkileşimin - aynı zamanda soyut olan - çeşitli tezahürlerini kucaklayan sürdürülebilir arazi kullanımının modern tekniklerini aktif olarak kullanan "doğanın ve insanın birleşik çalışmalarını" temsil etmektedir [20]. Bu yenilikçi yaklaşımlardan doğan, Tarihi Kentsel Peyzaj paradigmasını tanıtan 2005 Viyana Memorandumu,



Şekil 1. Sürdürülebilirlik kavramının evrimi (The pillars of sustainability within years)

'fiziksel formlar ve sosyal evrim arasındaki bağlantı kentleri, doğal ve yapılı çevre unsurlarını tarihsel bir süreklilik içinde bütünleştiren ve tarih boyunca ifade katmanını temsil eden bir sistem olarak tanımlandığını' vurgulamaktadır. Katmanlama kavramlarına ek olarak tarihi kentsel peyzajların yaşanılan yerler olması, kültürel peyzajlarla açık bir bağlantı kurmaktadır. Kültürel miras, korunacak kaynakların kategorilerini ve doğalarını iletirip genişlettikçe, kültürel miras yöneticilerinin rolleri ve yaklaşımları, daha dinamik iş akışlarını ve bütüncül ve entegre süreçleri takip ederek, koruma, sürdürülebilirlik ve kalkınma arasında uygun ve eşit bir denge elde etmek maksadıyla değişmelidir [5] (Pereira Roders, 2019). Bu bağlamda, karmaşık ve yaşayan sistemler olarak tarihi kentsel peyzaj ve kültürel peyzajlar, peyzajın sosyal değerinin hem maddi hem de manevi bakış açılarından dikkate alındığı, hem nicel hem de nitel göstergelerden yararlanan, çok boyutlu değerlendirme yaklaşımları gerektirmektedir [21].

Halen, miras yöneticileri miras olarak listelenen kaynakları seçmekte, yönetmekte ve muhafaza etmektedir ve bu faaliyetler çoğunlukla kamu sektörü tarafından yönetilmektedir. Zamanla, katılım düzeyi - ortak üretim ve katılımcı uygulamalar yoluyla - bilgilendirebilmek ve karar alma süreçlerini yönetebilmek için gelişmeye mecburdur. Kentsel ve kültürel peyzajların korunmasını da kapsayan miras planlaması, artık özerk yapılamaz. Bunun yerine, Pereira Roders [5]'in da iddia ettiği şekliyle, miras planlaması; uzun dönemli beklentileri ve sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel etkileri hedefleyen Sürdürülebilir


















Kalkınma Amaçlarına ulaşmak üzere, kentleşmeyle ilgili tüm alanları - özellikle de analiz edilen yukarıdaki ortak disiplinleri - içine alacak şekilde, sektörler arası yapılmalıdır.

Bu görüşler doğrultusunda, kültürel mirasın rolü kaçınılmazdır ve 2015 yılında BM Genel Kurulu tarafından benimsenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Amacı ile doğrudan entegre olmaktadır; bu amaçların içinden, özellikle de alt hedef olan 11.4 "dünyanın kültürel ve doğal mirasını korumayı ve koruma çabalarını güçlendirmeyi" amaçlamaktadır. Makalenin bundan sonraki bölümü, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ile kültürel mirasın korunması ve yönetimi arasındaki doğrudan ilişkinin boyutunu ortaya koyacaktır.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA AMAÇLARI (SKA'LAR) VE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ (KMK&Y) (SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS (SDGS) AND CULTURAL HERITAGE CONSERVATION AND MANAGEMENT (CHC&M))

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını hedefleriyle birlikte ayrıntılı olarak inceleyen bu çalışma, 17 SKA'dan kültürel mirasla yakından ilgilenen 13 amaç olduğunu savunmaktadır. İlk etapta incelendiğinde BM 2030 Gündemi, 'kültür' ve 'miras'ı, SKA11.4 kapsamında 'dünyanın kültürel ve doğal mirasının korunması ve muhafaza edilmesi' hedefi ile, doğrudan 'kentleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir hale getirmek' olarak belirtilen SKA11 için bir yöntem olarak sunmaktadır. Ayrıca, SKA4.7 (kültürel çeşitlilik ve

Tablo 2. Kültürel mirasın korunması ve yönetimi (KMK&Y) ile sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA'ları) arasındaki ilişki (Relationship of cultural heritage conservation and management (CHC&M) to SDGs)

SKA'ları									
#Gayeler & #Hedefler	(5+2) 7	(5+3) 8	(9+4) 11	(7+3) 10	(6+3) 9	(6+2) 8	(3+2) 5	(10+2) 12	
Kültürel Miras Koruma ve Yönetimi ile ilgili gayeler ve hedefler	X	2.1 2.3 2.4 2.5 2.a	X	4.7	X	6.2 6.3 6.4 6.6 6.b	7.2 7.3 7.b	8.3 8.8 8.9	
Kültürel Miras Koruma ve Yönetimine atf oranı (%)		63%		10%		63%	60%	25%	
SKA'ları									
#Gayeler & #Hedefler	(5+3) 8	(7+3) 10	(7+3) 10	(8+3) 11	(3+2) 5	(7+3) 10	(9+3) 12	(10+2) 12	(19+0) 19
Kültürel Miras Koruma ve Yönetimi ile ilgili gayeler ve hedefler	9.2 9.3 9.5 9.a 9.b 9.c	X	11.4 11.c	12.b	13.1 13.2 13.3	14.7	15.b	16.3 16.4	17.7 17.8 17.17 17.18
Kültürel Miras Koruma ve Yönetimine atf oranı (%)	75%		20%	9%	60%	10%	8%	17%	21%

barış kültürü için eğitim) ve SKA8.9 ve SKA12.b (*yerel kültürü teşvik eden sürdürülebilir ulaşım*) hedefleri de doğrudan kültür ve miras kavramlarıyla ilgili SKA'larıdır. Ancak, tüm SKA'lar incelendiğinde, çok daha fazla amaç ve hedefin kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu bağlantıyı nicel olarak ifade etmek üzere hazırlanan Tablo 2'de, ilk satırda amaçların sayısı ve ikinci satırda her bir amacın hedef ve gayelerinin toplam sayısı; üçüncü satırda ise kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile doğrudan ilgili olan gayeler ve hedefler sunulmaktadır. Tablonun dördüncü satırında, her bir amacın toplam hedef ve gaye sayısına bağlı olarak göre hesaplanan, kültürel miras koruma ve yönetimi ve SKA'ları bağlantısının etki yüzdesi sunulmaktadır.

Buna göre, SKA2, SKA4 ve SKA6, kültürel mirasın korunmasının, nüfus patlaması öncesi gelenek ve göreneklere dayanan temel gıda, su ve sanitasyon hizmetlerinin sağlanmasındaki rolü ile ilgilidir. SKA7, SKA8, SKA9 ve SKA12 için, kültürel miras yöneticileri aynı şekilde enerji, ekonomi, endüstri ve tüketim modellerini desteklemek ve geliştirmek için mevcut yerel gelenekleri tedarik edebilir ve kullanabilirler. SKA11, SKA13, SKA14 ve SKA15, çevredeki yerlerin dirençliliğini göz önünde bulundurmada ve hem somut hem de somut olmayan miras kaynaklarıyla ilgili olarak kültürel mirasın korunmasının doğrudan katılımını sağlamaktadır. Bu amaçlar, ayrıca, farklı kültürel grupların ve onların geleneklerinin zaman testinden geçerek günümüze taşındığını, bir başka deyişle, somut olmayan mirasın dirençliliğini göz önüne almaktadırlar. Kültürel miras yöneticileri için SKA16 ve SKA17 ise, endüstrinin ayrılmaz yönleri olan iş birliği, adalet ve politika geliştirme ile ilgilidir.

Kültürel mirasla ilgili amaçların toplam sayısı (17), toplam hedef sayısı (169) ile karşılaştırdığımızda, kültürel mirasın korunması ve yönetiminin sürdürülebilir kalkınma amaçları üzerinde % 22 kadar bir etkisi olduğu görülmektedir. Ancak, tüm hedeflerin, kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile bire bir ilişkilerinin daha ayrıntılı tartışılması yapılmazsa, bu nicel yaklaşım çok yapay ve raslantısal olabilir. Aşağıdaki satırlar, kültürel miras koruma ve yönetiminin (KMK&Y), sürdürülebilir kalkınma amaçlarını (SKA) gerçekleştirmekteki rolünü tartışmakta ve sunmaktadır.

- Temel hizmetlerin tedariğini teşvik ederek,
- Enerji, ekonomi, endüstri ve tüketim modellerinin geliştirilmesini teşvik ederek; ve
- Çevredeki yerlere dirençlilik uygulamak üzere

4.1. KMK&Y'nin Temel Hizmetlerin Tedariğini Teşvik Ederek SKA'larına Ulaşmadaki Rolü

(Role of CHC&M on Achieving SDGs Through Promoting the Provision of Basic Services)

KMK&Y'nin temel hizmetlerin tedariği ile ilgili bağlantısı, temel gıda, su ve sanitasyon hizmetlerinin sağlanması konularını içeren SKA2, SKA4 ve SKA6 göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir.

SKA2, açlığı ve her türlü yetersiz beslenmeyi sona erdirmeyi amaçlamaktadır; yıl boyunca yeterli, güvenli ve besleyici maddeye evrensel erişimi taahhüt etmektedir (2.1). Bu, küçük ölçekli gıda üreticilerinin üretkenliğini ikiye katlayan sürdürülebilir gıda üretim yöntemlerini ve esnek tarım uygulamalarını (2.4) gerektirecektir. Bu amaç aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerde (2.6) tarımsal üretkenliği artırmaya yönelik yatırımlar için uluslararası iş birliği yoluyla araziye, teknolojilere ve pazarlara (2.3) eşit erişim çağrısında bulunmaktadır. Özellikle kentsel çevrelerdeki tarımsal alanlar dahil olmak üzere kültürel peyzajların korunması, miras yöneticilerinin sürdürülebilir gıda sistemlerini destekleyebilecekleri etkili stratejileri temsil etmektedir. Mevcut kaynakların korunmasına ilişkin geleneksel bilgi ve uygulamalar, tarımsal kaynakların sürdürülebilir kullanımının devam ettirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Tohumların, mahsullerin ve bitkilerin yerel genetik çeşitliliğine ve yerel çevreye ilişkin geleneksel bilgiye dayanan uygulamalar, ekosistemlerin korunmasına yardımcı olmakta ve iklim değişikliği ve afetlere uyum kapasitesini güçlendirmektedir. Geleneksel çiftçilik tekniklerinin, geleneksel ırkların ve türlerin rolü, gelecek nesiller için sürdürülebilir tarım sistemleri oluşturmada paha biçilmezdir. Kentsel ve bölgesel planlama ortak disiplinleri, bu amacı gerçekleştirmek amacıyla planlama yönergeleri oluşturmak için miras yöneticileriyle yakın ilişki içinde çalışmalıdır. Potansiyel endüstri eylemlerinin örnekleri şunları içerebilir: Ekolojik uygulamalara dönüşümün teşvik edilmesi - sel tarımı gibi; bilgi aktarımının ve tarıma uygun arazi mirasının teşvik edilmesi; geleneksel küçük ölçekli mutfak bahçelerine, ön bahçelere dönüşümün desteklenmesi; genetik çeşitliliğin - atadan kalma çeşitlerinin - kaydedilmesi, korunması ve çoğaltılması.

SKA4, tüm kız ve erkek çocuklarının kaliteli erken çocukluk gelişimine erişebilmelerini ve ücretsiz, adil ve kaliteli ilk ve orta öğretimi tamamlayabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca, tüm kadın ve erkeklerin yükseköğretime eşit erişiminin sağlanmasını ve istihdamla ilgili becerilere sahip genç ve yetişkinlerin sayısının artmasını hedeflemektedir. Ele alınan diğer hususlar arasında, eğitimde cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması, kültürel çeşitliliğin takdir edilmesi ve kültürün sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlaması bulunmaktadır (4.7). Miras yöneticileri; sürdürülebilir geleceğin bir bileşeni olarak somut ve somut olmayan kültürel mirası, eğitimin her aşamasına dahil edilmesini sağlamalıdır. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen geleneklerin, geleneksel tekniklerin ve yerel tarzların toplum içi ve toplumlar arası paylaşımı için mekanları ve fırsatları da desteklemelidirler.

SKA6, kadınların, kızların ve savunmasız durumdaki kişilerin ihtiyaçlarını dikkate alarak, güvenli ve uygun fiyatlı içme suyuna evrensel ve eşit erişimin yanı sıra herkes için yeterli ve adil sanitasyon ve hijyene (1.2) erişimi sağlamayı amaçlamaktadır. Su kalitesinin iyileştirilmesi (1.3), su kullanım verimliliğindeki artışı (1.4), suyla ilgili ekosistemlerin korunması ve yenilenmesi, dağlar, ormanlar,

sulak alanlar, nehirler, akiferler ve göller (6.6) dahil olmak üzere yerel toplulukların da katılımıyla (6.b) da ele alınmalıdır. Yerel topluluklar, geleneksel bilgiler sayesinde, sürdürülebilir su yönetimi uygulamalarını şekillendirebilmiştir. Özellikle tarım alanında, geleneksel bilgilerin unsurları, temiz suya ve sürdürülebilir su kullanımına eşit erişime katkıda bulunan suyla ilgili ekosistemlerin uygun ve sürdürülebilir kullanımını teşvik etmeye yönelik dersler sağlayabilir. Bölge planlamacılarla birlikte miras yöneticilerinin yerel kültür politikalarını ve çevresel sürdürülebilirliği ve su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının hükümet politikalarına dahil edilmesini desteklemeleri son derece önemlidir. Geleneksel su yönetimi uygulamaları kültürel peyzajları şekillendirmektedir ve sürdürülebilir su kullanımına adil erişime katkıda bulunmaktadır. Bu geleneksel su yönetimi sistemlerinin korunmasını ve sürekli kullanılmasını savunmak, suyla ilgili birçok zorluğun üstesinden gelmek için sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi ayrıca önem taşımaktadır.

4.2. KMK&Y'nin Enerji, Ekonomi, Endüstri Ve Tüketim Modellerinin İyileştirilmesini Teşvik Ederek SKA'larına Ulaşamadaki Rolü

(Role of CHC&M On Achieving SDGs Through Promoting the Enhancement of Energy, Economy, Industry and Consumption Patterns)

Kültürel miras yöneticileri, SKA7, SKA8, SKA9 ve SKA12'ye katkı koymak üzere enerji, ekonomi, endüstri ve tüketim modellerinin desteklenmesi ve geliştirilmesine yönelik mevcut yerel gelenekleri tedarik edebilir ve kullanabilirler.

SKA7, herkes için uygun fiyatlı, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerji hizmetlerine erişim sağlamayı, yenilenebilir enerjinin küresel enerji karışımındaki payını (1.2) önemli ölçüde artırmayı ve enerji verimliliğindeki küresel iyileştirme oranını (1.3) ikiye katlamayı amaçlamaktadır. Bu amaca hizmet etmek için uluslararası iş birliği ve gelişmiş teknolojiler belirlenmiştir. Bu amaç, az gelişmiş ülkelere özel önem verilerek, gelişmekte olan ülkelerdeki herkes için mevcut olan sürdürülebilir enerji hizmetlerine olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Miras yöneticileri, enerji üreten ve koruyan yerel uygulamaları ve teknolojileri savunmak ve yaymak için mimarlar ve kent plancıları ile aktif olarak iş birliği yapabilirler. Özellikle, miras niteliğindeki binaların güçlendirilmesi ve uyarlanabilir yeniden kullanımı, enerji tasarrufu ile birlikte karbon etkilerini en aza indirerek ve çevresel faydalar sağlayarak (ayrıca SKA13'ü destekleyerek) bu amacın gerçekleştirilmesinde etkili bir şekilde katkıda bulunabilir. Kent plancıları - miras yöneticileriyle iş birliği içinde - eski ve tarihi binaların yeniden kullanımını ve sürdürülebilirliğini teşvik etmek için politikaların geliştirilmesine yardımcı olabilir - bunların yanı sıra - pasif rüzgar ve güneş enerjisi kullanımını benimserken, aynı zamanda yapıların tarihi özelliklerini koruyabilirler. Kaynakların verimli kullanımı - enerji tasarrufu, enerji verimli teknolojiler - ve önlemlerin yanı sıra yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı sürdürülebilirlik için çok önemlidir. Miras yöneticileri, mimarlar ve kent plancıları ile

birlikte sürdürülebilir geleneksel uygulamaların yaygınlaştırılmasına ve benimsenmesine,

- Gün ışığında çalışma saatleri boyunca doğal aydınlatmayı teşvik etmek;
- Yerel teknolojileri enerji sistemlerinin bir parçası olarak benimsemek;
- Yeni inşaatlarda, nakliye ile ilgili enerji maliyetlerini düşürmek için yerel malzemeleri benimsemek ve;
- Farklı kültürel bağlamlarda benimsenebilecek yerel teknolojileri kaydetmek ve paylaşmak,

yoluyla yardımcı olabilir.

Yoksulluğun çeşitli biçimlerinin ve artan eşitsizliklerin sürekliliği, sosyal ve ekonomik dışlanma ve mekansal ayrılmaya birlikte sürdürülebilir kalkınmanın önündeki başlıca engeller olarak tanımlanmaktadır. [22]. SKA8, küçük ve orta ölçekli işletmeler aracılığıyla insana yakışır iş yaratma, girişimcilik ve yenilikçiliği desteklemek için daha yüksek düzeyde ekonomik üretkenlik ve kalkınma odaklı politikalarla, kişi başına sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanmasına odaklanmaktadır. Ekonomik kalkınma bağlamında, geleneksel ekonominin çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik açısından sınırlar göstermesi sonucu, kentsel eşitsizlikler de ortaya çıkabilir. Miras alanları ve kültürel peyzajlar, özellikle kentler, süreçlerin 'döngüleştirilmesine' dayanan döngüsel ekonomi gibi alternatif ekonomik modellere ve dayanışma ekonomisini canlandıran ve yerel ekonomik kalkınmayı geliştiren sinerjik işletmelere dayanan bir ekonomik büyümeyi geliştirmek için, kuluçka merkezi olarak çalışabilir [23]. Miras yöneticileri, kent ve bölge plancıları, miras alanlarında döngüsel ekonomiyi desteklemek için politikalar uygulayabilirler. Buna ek olarak, geleneksel becerilerin ve zanaatların, özellikle kadınlara ve gençlere kuşaklar arası aktarımını destekleyen politikalar, SKA8'i gerçekleştirmek için geçerli araçlar olabilir.

SKA9, kaliteli, herkes için uygun fiyatlı ve eşit erişim sağlayarak güvenilir, sürdürülebilir ve esnek altyapının geliştirilmesini; küçük ölçekli işletmelerle kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme; yenilikçiliğin teşvik edilmesi ve araştırma ve geliştirme çalışanlarının sayısının artırılmasını ele almaktadır.

Genel olarak kültür ve özellikle kültürel miras, tüm ortak endüstrileri içeren çok disiplinli bir çaba ile, hem somut hem de somut olmayan mirası içeren kültürel altyapıların oluşturulması yoluyla SKA'larına katkıda bulunabilir.

4.3. KMK&Y'nin Çevredeki Yerlere Dayanıklılık/Dirençlilik Uygulamak için SKA'larına Ulaşamadaki Rolü

(Role of CHC&M on Achieving SDGs To Implement Resiliency of Places in the Environment)

Kültürel miras yöneticileri, SKA11, SKA13, SKA14 ve SKA15 bağlamında hem somut hem de somut olmayan kültürel mirası korumak ve çevredeki yerlerin dirençliliğini artırmak üzere çalışmalar sürdürmektedirler. SKA11, BM'in

dünyanın geleceği ile ilgili kentlerin oynayacağı kritik rolü ortaya koymaktadır. 17 sürdürülebilir kalkınma amacından biri olan SKA11, "kentleri ve insan yerleşimlerini, kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirme" taahhüdüne odaklanmaktadır ve her biri siyasi olarak müzakere edilmiş göstergelere sahip 11 hedef (ve 15 ilgili gösterge) içermektedir. Kentleşme, çağımızın mega trendlerinden biridir, bu nedenle dünya kentleri, kasabaları ve toplulukları kapsayıcı ve sürdürülebilir kentleşme politikalarını geliştirmeli, afetler bağlamında kentsel dirençliliğini artırmalı ve çevresel etkilerini azaltmalıdır. SKA11, aynı zamanda, mali ve teknik yardım yoluyla ve yerel malzemeler kullanan sürdürülebilir ve dayanıklı binaları teşvik ederek, az gelişmiş ülkeleri (11.c) destekleme çabalarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Kültürel küreselleşme süreçleri, bazı olumsuz sosyal, politik, kültürel ve ekonomik sonuçlarla birlikte dünya çapında homojenleşme ve standardizasyonun artmasıyla sonuçlanmıştır. Tarihi çevrenin ve kamusal alanların özelleştirilmesi ve ticarileştirilmesi, miras alanlarını alışveriş merkezlerine veya eğlence bölgelerine dönüştürerek ve mahalle ve toplulukların erozyonunu besleyerek 'yer duygusunun' kaybına yol açmıştır. Bu nedenle tarihi çevre, kimlik ihtiyacını karşılayabildiği, sosyal uyumu ve kapsayıcılığı sağlayabildiği ve kent ekonomisinde eşitlik ve kapsayıcı ekonomik kalkınmanın itici gücü olduğundan, kentleşme süreçlerinde önemli bir rol üstlenmektedir [8]. Hedef 11.4, açıkça "dünya kültür ve doğal mirasını koruma ve koruma çabalarını" güçlendirmeye odaklanmaktadır. Bu hedef, özel sektördeki kuruluşlar ve yerel ve ulusal düzeydeki kamu otoriteleri tarafından kültürel ve doğal mirası teşvik etmek için küresel bir mali eylemler tablosu geliştirmeyle ilgili bir gösterge ile desteklenmektedir. "Bu, kültürel kaynakların ve varlıkların, nihayetinde toplam harcama miktarını artırmak için insanları ve finansal yatırımları çekmeye devam etmek için korunduğu anlamına gelmektedir". Yalnızca bir gösterge (kişi başına düşen harcamaya dayalı olarak) aşırı bir basitleştirmedi ve miras alanlarının ürettiği çok boyutlu faydaların değerlendirilmesini son derece sınırlandırmaktadır. Aslında, kültürel mirasın ekonomik değeri, diğer değerleriyle ilişkilendirilerek sürdürülebilir kalkınma amaçlarını desteklemekte ve bu açıdan, çok boyutlu bir değer olarak nitelendirilmektedir. Kültürel mirasla ilgili göstergeler, bu nedenle, özgünlük, bütünlük ve kültürel değerlerin yanı sıra kültürel mirasın korunması durumunu değerlendirmelidir [18]. Ayrıca mirasın ekolojik denge, sosyal eşitlik ve yerlerin ekonomik canlılığı üzerindeki etkisini de açıklamaktadır. Kesin olarak nicel veriler, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına olan karmaşık katkıyı yakalamak için yetersizdir; mirasın çok boyutlu fayda yöntemlerinin değerlendirilmesi de nitel verilere dayanmalıdır [8].

Kültürel miras yöneticileri, bölgesel ve kentsel planlarının yanı sıra kentsel tasarımcılarla birlikte çalışarak, tarihi kentsel peyzajların kavramsal çerçevesini ve yaklaşımını benimseyerek, yerlerin kültürel benzersiz özelliklerini, kentsel refah ve sürdürülebilirlik planlarına dahil etmeye

yardımcı olabilirler [5]. Farklı disiplinler arasındaki uyumlu bir ortak çaba, kültürel miras üzerinde olumlu bir etkiye yol açar ve kentlerin eski ve yeni alanları/bölgeleri, yürünebilirlik, kompaktlık ve mevcut dokunun uyarlanabilir yeniden kullanımı yoluyla, yaşanabilirliği, dirençliliği ve sürdürülebilirliği artırabilir [8]. Bina ölçeğinde, geleneksel yerel inşaat tekniği ve malzeme bilgisinin somutlaştırılması, hem mevcut binaların yenilenmesine hem de yenilerinin tasarımına yönelik yaklaşımları geliştirebilir.

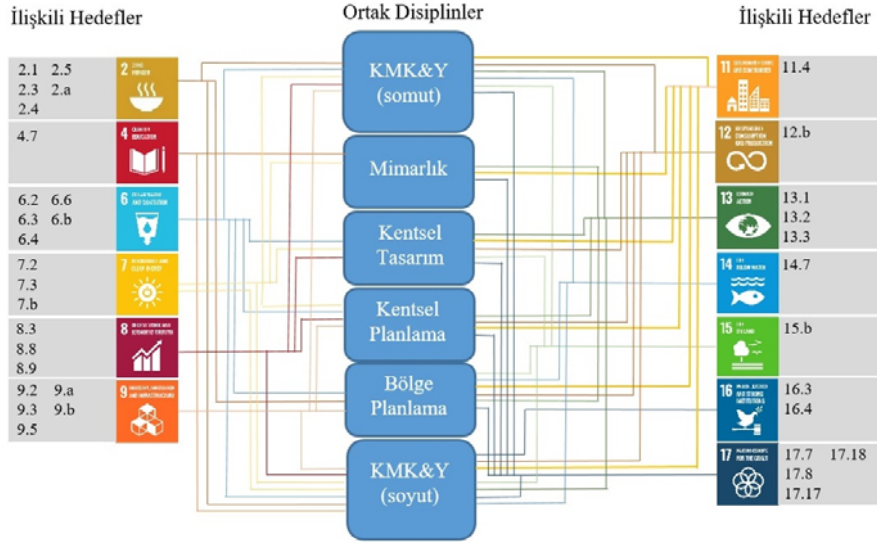
SKA12, sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarını, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini ve verimli kullanımını ve kimyasalların çevreye duyarlı yönetimini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Yiyecek ve içecek, harcanan dolar başına en yüksek ekolojik etkiye sahiptir. Kültür, özellikle gastronomi ile ilgili somut olmayan miras, yerel olarak üretilen yemek kültürünün sürdürülebilir uygulamalarını teşvik edebilir ve sosyo ekolojik yenilikler üretebilir. Hedef 12.b, istihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünleri destekleyen sürdürülebilir turizm için, sürdürülebilir kalkınma etkilerini izlemek amacıyla araçlar geliştirme ve uygulama ihtiyacını ele almaktadır. Miras alanlarına ve kentlere yapılan küresel turizm, küresel kültürler ile kültürel mirasla ilgili yerel inançlar ve uygulamalar arasındaki çatışmaları daha da şiddetlendirmiştir. Sermayenin akışı, turistlerin modern olanaklar için talepleri ve turizmin çevresel etkisi, mirasın özgünlüğünü ve değerlerini tehdit etmektedir. Turizmle ilgili faaliyetler, somut ve soyut kültürel ve doğal mirasın korunmasına saygı göstermelidir. Bu nedenle turizm, kentsel ve bölgesel planlama politikalarına yön vermek için diğer ortak disiplinlerle birlikte miras yöneticileri ve kuruluşları tarafından iş birliği içinde yönetilmelidir.

SKA13, tüm ülkelerdeki iklimle ilgili tehlikelere ve doğal afetlere karşı dayanıklılığı (1.1) ve uyum kapasitesini güçlendirmeyi, iklim değişikliği önlemlerini ulusal politikalara ve planlamaya (1.2) entegre etmeyi ve eğitimi iyileştirmeyi, farkındalığı artırmayı ve iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak amacıyla insan ve kurumsal kapasiteyi artırmayı amaçlamaktadır (1.3). İlk bakışta, bu amaç kültürel mirasla ilgili görünmese de, kapsamında dikkate alınması gereken çeşitli hususlar bulunmaktadır. İklim değişikliği, yerleşik mirasa, bütünlüğüne, özgünlüğüne ve bazı durumlarda olağanüstü evrensel değere yönelik bir tehdidi temsil etmektedir. Bununla birlikte, yerleşik çevre bilgisi de dahil olmak üzere miras, afet riskini azaltmanın ve yerel toplulukların direncini artırmanın bir kaynağıdır. Hangzhou Deklarasyonu'nda belirtildiği gibi: "Kültürel peyzajlar da dahil olmak üzere tarihi çevrenin uygun şekilde korunması ve diğer bilimsel bilgilerle sinerji içinde ilgili geleneksel bilgi, değer ve uygulamaların korunması, toplulukların afetlere ve iklim değişikliğine karşı direncini artırır" [24]. Dünya Bankası, kültürel miras ile ilgili faaliyetler, doğal olarak daha sürdürülebilir arazi kullanımı, tüketimi ve üretimi modellerini temsil ettiği ve çevresel faydalar sağladığı için, kültürel mirasa yapılan yatırımların CO2 emisyonlarının ve iklim değişikliğinin azaltılmasına yardımcı olduğunu kabul etmiştir. Bu tür modeller, topluluklar ve çevreleri arasında sürekli bir adaptasyon

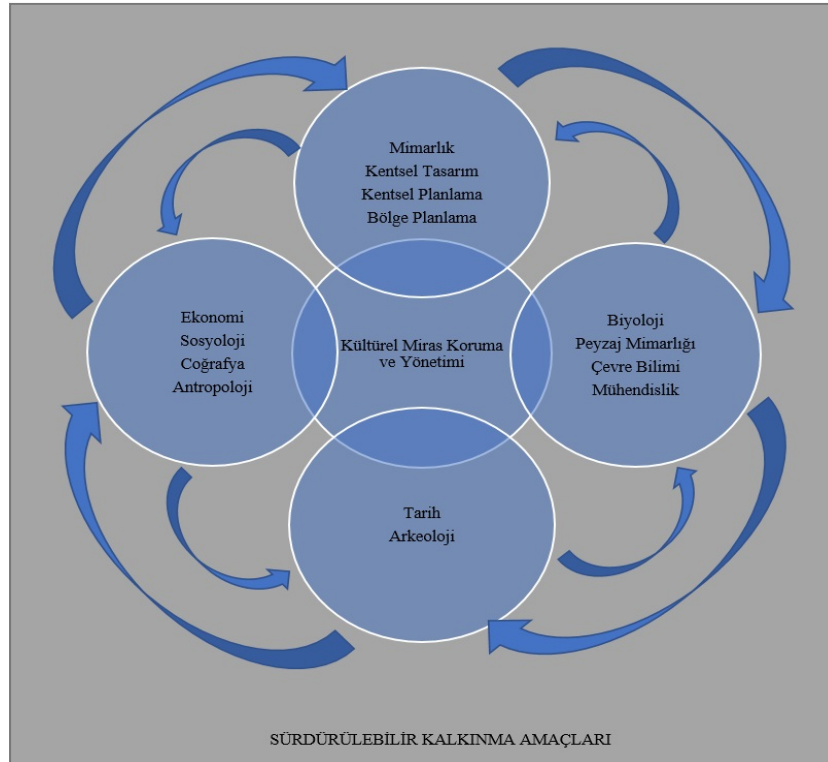
yoluyla zaman içinde geliştirilmiştir. Çevresel faydalar, yıkmak yerine binanın yeniden kullanımı nedeniyle arazi tasarrufu kullanımını ve yeniden inşa etmek yerine, binaların korunması sayesinde tarihi bina stoğundaki saklı büyük enerji miktarının korunmasını da içermektedir. Bu bağlamda, çevresel faydaları ölçen göstergelerin belirlenmesi, örneğin kültürel olarak öncülük yapılan projelerin ürettiği kirliliğin 'azaltılması' ile ilgili olanlar uygulanabilir [18]. İklim değişikliğini hafifletme ve afete

dirençlilik, burada ortak disiplinlerinin çevre bilimi, sosyologlar, coğrafyacılar vb. gibi diğer disiplinlerden uzmanlarla birlikte çalışarak analiz ettiği entegre multidisipliner bir çaba olarak düşünülmelidir.

SKA14, sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumayı ve sürdürülebilir bir şekilde kullanmayı hedeflerken, benzer şekilde SDG15, karasal ekosistemlerin sürdürülebilir kullanımını korumayı, eski



Şekil 2. Ortak disiplinler ve sürdürülebilir kalkınma amaçları arasındaki bağlantı ve sinerji (Interlinkages and synergies of kin disciplines and SDGs)



Şekil 3. Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına etki eden KMK&Y ile diğer ortak disiplinlerin arasındaki bütünsel ilişki (Wholistic interconnection and collaboration of kin disciplines with CHM&C to impact SDGs)

haline getirmeyi ve teşvik etmeyi, ormanları sürdürülebilir bir şekilde yönetmeyi, çölleşmeyle mücadele etmeyi ve arazi bozulmasını durdurup tersine çevirmeyi ve biyolojik çeşitlilik kaybını durdurmayı amaçlamaktadır. Buna göre, SDG14, balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve turizmin sürdürülebilir yönetimi dahil olmak üzere, deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından küçük ada gelişmekte olan devletlere ve en az gelişmiş ülkelere ekonomik faydaları artırmayı amaçlarken; SDG15, sürdürülebilir orman yönetimini finanse etmek için tüm kaynaklardan ve her düzeyde önemli kaynakları seferber etmeyi ve gelişmekte olan ülkelere koruma ve yeniden ağaçlandırma da dahil olmak üzere bu tür yönetimi ilerletmeleri için yeterli teşvik sağlamayı hedeflemektedir (15.b). Her iki hedefi de desteklemek amacıyla, miras yöneticileri, geleneksel araçlar ve yöntemler ile karasal ekosistemlerin yanı sıra, balıkçılık ve deniz ekosistemlerinin sürdürülebilir yönetimi arasındaki bağlantıları politikalara dahil etmek için kentsel ve bölgesel planlamacılarla yakın ilişki içinde çalışmalıdır. Miras yöneticileri, kent ve bölge planlamacıları, kültürü korumak ve ekonomiler inşa etmek için sürdürülebilir deniz turizmini ve kara tabanlı turizm faaliyetlerini harekete geçirmeyi teşvik ederken, hem deniz ortamları hem de karasal ortamlarla etkileşimde bulunmanın geleneksel, sürdürülebilir araçlarını kaydedebilir ve yayabilir. Ayrıca, doğal çevrenin korunması yoluyla, gelenek ve tavırların kendini koruma ve kültürel korumaya doğru değiştirilmesine yardımcı olabilirler.

SKA16, sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumları teşvik etmeyi, herkes için adaletle erişim sağlamayı ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu amaç aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeylerde hukukun üstünlüğünü teşvik etmeyi ve herkes için adaletle eşit erişim sağlamayı (16.3) ve yasadışı mali ve silah akışlarını önemli ölçüde azaltmayı, çalınan varlıkların kurtarılmasını ve iade edilmesini güçlendirmeyi ve her türlü suç örgütüyle mücadele etmeyi hedeflemektedir (16.4). SKA16'yı desteklemek amacıyla, miras yöneticileri, diğer tüm ortak disiplinlerle birlikte, ulusal ve uluslararası düzeyde adaleti yeniden tesis etmek ve sürdürmekle - örneğin çalınan eserler hakkında hukukun üstünlüğünü teşvik ederek veya çalınan eserlerin iadesini kolaylaştırarak ve iyileştirerek bunların yerinde korunmasını sağlamakla - yükümlüdürler. Miras yöneticileri, şeffaflık, nesnellik, disiplinler arası çalışma, yeterlilik ve yükümlülükler ilkelerini teşvik ederken, sınıflandırma ve tarihleme ile ilgili uluslararası envanter standartlarının hazırlanmasına da rehberlik edebilirler. 1 Eylül 2015'te hazırlanan BM 2015 Sonrası Gündem ve Üçüncü BM Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı (HABITAT III) için ICOMOS Kavram Notunda belirtildiği gibi, insanlar miras koruma politikalarının ve projelerinin merkezinde yer aldığından, kültürel miras sosyal uyum, kapsayıcılık ve eşitlik için bir destekleyici olabilir.

Son olarak, SKA17, uygulama araçlarını güçlendirmeyi ve Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Ortaklığı yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. SKA17'ye ulaşmak için özel

hedefler; resmi kalkınma yardımı ve diğer finansal kaynaklar, gelişmiş teknoloji geliştirme ve transferi, kapasite geliştirme ve tüm alanlarda daha güçlü uluslararası ortaklıklar yoluyla sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkıda bulunmaya yönelik ulusal ve uluslararası çabaların güçlendirilmesini içermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarındaki kayda değer artışı dahil, ticaret konularına da atıfta bulunmaktadır (17.7, 17.8, 17.18). Ek olarak, SKA17 yerel ve ulusal düzeylerde ortaklıkların deneyim ve kaynak sağlama stratejilerine dayanarak etkili kamu, kamu-özel ve sivil toplum ortaklıklarını teşvik etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır (17.17). Bu niyetlerle, miras yöneticileri, kapasite oluşturmayı desteklemek amacıyla araştırmalarını yerel teknolojilerin paylaşımını ve ortaklıkların koordinasyonunu desteklemek için kullanabilirler. Hem yerel hem de ulusal düzeyde koruma ve yönetimi gerçekleştirmek için yerel kapasite geliştirirken, araştırma yapmak ve yerel teknolojileri kaydetmek için kesinlikle disiplinler arası bir yaklaşımla çalışabilirler. Bu anlamda, kültürel mirasın korunmasına yönelik çabaları desteklemek için disiplinler arası koordinasyon sağlamak kültürel miras yöneticilerinin başlıca sorumluluklarından biridir.

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMALAR (RESULTS AND DISCUSSIONS)

Bu makale, kültürel miras koruma ve yönetiminin Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma amaçlarıyla ilişkisini incelemektedir. Sonuç olarak, hedeflerinin %75'iyle (6/8) uyuşmasından dolayı SKA9, en çok kültürel miras endüstrisi ile ilgili ve ona bağımlı olan amaç olarak ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının ayrıntılı olarak araştırılması, amaç ve hedefleriyle birlikte, kültürel mirasla en yakından ilgili olan 13/17 sürdürülebilir kalkınma amacı tespit edilmiştir. Araştırma aynı zamanda kültürel mirasın korunması ve yönetimi ile yapı çevre ile ilgili diğer dört ortak disiplin - mimari, kentsel tasarım, kentsel planlama ve bölgesel planlama - arasındaki bağlantıların ve sinerjilerin altını çizmiştir. Kültürel miras, yakın zamanda korunacak kaynakların kategorilerini ve özelliklerini geliştirmiş ve genişletmiştir; bu makalede uygulanan analiz, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını etkili bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olmak için ortak disiplinler ile kültürel mirasın korunması ve yönetimi arasındaki - her bir hedef için - 'bağlantılarını' göstermektedir. Şekil 2, ortak disiplinler ve sürdürülebilir kalkınma amaçları arasındaki bu bağlantıları ve sinerjileri, grafik bir anlatım yoluyla ifade etmektedir.

Kültürel mirasın korunması ve yönetiminin odak noktasındaki son değişiklik, kültürün sürdürülebilirliğinin "temellerinden" biri olarak dahil edilmesi, bu nedenle BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla yenilikçi ve dönüştürücü stratejiler ve politikalar gerektirmektedir. Bu yeni senaryoda, kültürel mirasın korunması ve yönetimi tek başına bir disiplin olarak işle(n)memeli ve ekonomik, sosyal veya ekolojik gibi diğer sürdürülebilirlik ayaklarına yardımcı olarak görülmemelidir.

Yenilikçi dönüştürücü stratejiler ve politikalar, en azından analiz edilen beş ortak disiplin arasında, yalnızca 'nicel' yaklaşımlara değil, aynı zamanda mirasın 'çok boyutlu faydalarını' kavrayabilen 'nitel' değerlendirmelere dayanan metodolojiler ve araçlar aracılığıyla, hem somut hem de soyut olarak bütünsel bir bağlantı gerektirir. SKA11.4 hedefinin göstergesi, kültürel mirasın değer odaklı ve çok boyutlu "üretkenliğinin" tamamen ihmal edildiği, bunun yerine tamamen ekonomik bir değerlendirmeyi tercih eden gerçek dünya görüşünün yetersizliğini göstermektedir. SKA11.4 için, özgünlük, bütünlük ve çok sayıda ilişkili kültürel değerlerin yanı sıra, çevresel değer ve koruma durumu, turizm üzerindeki etkiler vb. gibi kültürel mirasın temel unsurlarını içerecek daha karmaşık bir dizi gösterge oluşturulacaktır.

Bu çalışma, yalnızca miras yöneticilerinin rolleri ile sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirmek maksadıyla yapılmış çevreyle ilgili disiplinler arasındaki bağlantılara odaklanmıştır. Ancak, burada sunulan analizlerin yeterli olmadığı ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kültürel mirasın geleceği ve sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirmedeki stratejik rolü ile ilgili disiplinler, miras kaynaklarının kategorilerine paralel olarak büyümüştür. Şekil 2, kültürel mirasın somut olmayan yönlerinin rolünün ne kadar önemli olduğunu ve burada analiz edilen sürdürülebilir kalkınma amaçlarının her birinin gerçekleştirilmesinde katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Bu yeni senaryo, coğrafya, peyzaj mimarisi ve tarih disiplinleri ile birlikte kültürel mirasın korunması ve yönetiminde etkili olan arkeoloji, ekonomi, antropoloji, demografi ve sosyoloji, biyoloji, çevre bilimi ve mühendislik vb. gibi disiplinler arasında yeni ittifaklar öngörmektedir; bu ittifaklar Şekil 3'de kavramsallaştırılmıştır. KMK&Y ve diğer tüm ortak disiplinler arasında ortak hedeflere sahip bütüncül işbirliğinin, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirmekte daha olumlu etkilere yol açacağı açıkça tartışılabilir. Araştırmanın ilerletilmesi, bu yeni ittifakların nasıl gerçekleştirileceğini ve ortak bir zeminde etkili bir şekilde iş birliği yapmak için yeni çerçevelerin nasıl oluşturulacağını ortaya koyacaktır. Bu noktada, ortak çalışması beklenen söz konusu disiplinler, sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşmaya yönelik yenilikçi ve bütüncü stratejileri ve politikaları birlikte oluşturmalarıdır.

Kültürel peyzajları ve tarihi kentsel peyzajları da içerecek şekilde kültürel mirasın korunmasına ilişkin son gelişmeler, yalnızca entelektüel seviyede kalmamakta, aynı zamanda pratikte de uygulamaya yönelik yöntemler ve araçlar sağlamaktadır. Özellikle tarihi kentsel peyzajlar (*historic urban landscapes*), kültürel kaynakların bütünsel bir değerlendirmesini ve hem koruma hem de kalkınma için öncelikli eylemleri dikkate alan, uygulamada bir tür teorik çerçeve olan, düzenleyici sisteme dahil edilecek 'altı aşamalı' bir yaklaşım içermektedir. Bu çalışmanın devamında, 'tarihi kentsel peyzaj' yaklaşımının, hem kentler, hem de kültürel peyzaj ölçeğinde çeşitliliği destekleyerek, sürdürülebilir

kalkınma amaçlarına ulaşmada nasıl öneriler ve olanaklar sağlayabileceği tartışılacaktır.

TEŞEKKÜR (ACKNOWLEDGEMENT)

2019-2020 Güz Döneminde Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Bölümü Kentsel Tasarım Yüksek Lisans programı seçme derslerinden, Prof.Dr. Şebnem Hoşkara tarafından yürütülmüş olan UDES 512 Kentsel Tasarım ve Sürdürülebilirlik başlıklı derse kayıtlı lisansüstü öğrencilere, özellikle de Angela Hartsell ve Chawan Osman M. Rasheed'e teşekkür ederiz. Adı geçen öğrencilerin ilgili ders için hazırlamış oldukları ikinci ödevleri, bizlere bu araştırma için ilham kaynağı olmuş ve sürdürülebilir kalkınma amaçları ile kültürel mirasın korunması ve yönetimi arasındaki ilişkinin ne derece karmaşık ve bir o kadar da önemli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. UNESCO, Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, <https://ich.unesco.org/en/convention#art2>, 2003, Erişim tarihi, Nisan 20, 2020.
2. ICOMOS, International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter 1964), https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf, 1964, Erişim tarihi Nisan 20, 2020.
3. UNESCO, Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. World Heritage Committee. Report. Santa Fe, USA, 7-14 December 1992, <https://whc.unesco.org/archive/1992/whc-92-conf002-12e.pdf>, Erişim tarihi Nisan 18, 2020.
4. UNESCO, Recommendations on the Historic Urban Landscape. Retrieved on 18 04 2020 from: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf>. 2011.
5. Pereira Roders, A., The Historic Urban Landscape Approach in Action: Eight Years Later. Reshaping Urban Conservation: The Historic Urban Landscape Approach in Action, Pereira Roders A., Bandarin F., Singapore: Springer, 21-54, 2019.
6. Bandarin, F. ve Van Oers, R., The historic urban landscape: managing heritage in an urban century, Oxford, John Wiley & Sons, 2012.
7. UNESCO, Policy Document for the Integration of a Sustainable Development Perspective into the Processes of the World Heritage Convention as adopted by the General Assembly of States Parties to the World Heritage Convention at its 20th session, 2015, <https://whc.unesco.org/en/sustainabledevelopment/> Erişim tarihi Ekim 11, 2019.
8. ICOMOS, ICOMOS Action Plan: Cultural Heritage and Localizing the UN Sustainable Development Goals (SDGs), 2017.
9. United Nations, Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, New York: United Nations, 2015.
10. Hoskara, S., Lombardi, A., Doganer, S., Role of Cultural Heritage Conservation for reaching the Sustainable

- Development Goals (SDGs): An Interdisciplinary Approach, 26th – 28th November 2019 – Delft LDE Heritage Conference on Heritage and the Sustainable Development Goals – Proceedings, Pottgiesser, U. ve diğerleri, TU Delft Open, TU Delft Faculty of Architecture, The Netherlands, 165-178, 2020.
11. United Nations, Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future - Brundtland Report, 1987, New York: United Nations, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> <https://www.circlesofsustainability.org/>, Erişim tarihi Ekim 11, 2019.
 12. Earth Summit, 1992.
 13. James, P., Circles of sustainability, Urban Sustainability in Theory and Practice, New York: Routledge, 2014.
 14. <https://www.unglobalcompact.org/library/1591>. Erişim tarihi 20 Nisan 2020.
 15. Future learn. The three pillars of sustainability. <https://www.futurelearn.com/courses/sustainability-society-and-you/0/steps/4618>. Erişim tarihi 5 Nisan 2020.
 16. Stylianou-Lambert, T.; Boukas, N.; Christodoulou-Yerali, M. Museums and cultural sustainability: Stakeholders, forces, and cultural policies. *International Journal of Cultural Policy*, 20, 566–587, 2014.
 17. Profile Circles. Circles of Sustainability. <https://www.circlesofsustainability.org/>. Erişim tarihi 5 Nisan 2020.
 18. Atalan O., Importance of cultural heritage and conservation concept in the 'architectural education'. *International Journal of Human Sciences*, 15, 3, 2018.
 19. Harper, D., Culture, Online Etymology Dictionary: <https://www.etymonline.com/search?q=culture>, 2001, Erişim tarihi Ekim 11, 2019.
 20. Mitchell, N., Rossler, M., Tricaud P.M., World Heritage Cultural Landscapes: A Handbook for Conservation and Management. Paris: UNESCO <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187044>.
 21. Nocca, F., The Role of Cultural Heritage in Sustainable Development: Multidimensional Indicators as Decision-Making Tool, *Sustainability*, 9, 1887, 1-28, 2017.
 22. New Urban Agenda, art. 3, NUA, 2016.
 23. Fusco Girard, L., & Gravagnuolo, A., Circular Economy and Cultural Heritage/Landscape Regeneration. *Circular Business, Financing and Governance Models for A Competitive Europe*. BDC. *Bollettino Del Centro Calza Bini*, 2017. 17 (1), 35-52, 2017.
 24. UNESCO, The Hangzhou Declaration: Placing Culture at the Heart of Sustainable Development Policies. 17 May 2013. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000221238>, Erişim tarihi Nisan 20, 2020.

